

AYOLLARNING TASHKILOT VA MUASSASADAGI O'RNI

TOSHKENT KIMYO XALQARO UNIVERSITETI

MBA-11U (Master of Business Administration)

USMONOVA SHAHZODA ABDUMANNON QIZI

Annotatsiya: OpenAI tomonidan 2022-yil 30-noyabrda chiqarilgan umumiy maqsadli suhbat chatboti ChatGPT jamiyatning har bir sohasiga ta'sir ko'rsatishi kutilmoqda. Biroq, ushbu NLP vositasining ta'limga ta'siri noma'lum. Bunday ta'sir juda katta bo'lishi mumkin, chunki ChatGPT imkoniyati ta'limiy o'quv maqsadlari, o'quv faoliyatlari hamda baholash va baholash amaliyotlarida o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Ushbu tadqiqot ChatGPT'ni "Ta'lim uchun sun'iy intellekt" nomli ilmiy maqola yozish uchun pilotlashtirish orqali o'tkazildi (A ilovasiga qarang). Pilot natija shuni ko'rsatadiki, ChatGPT tadqiqotchilarga izchil, (qisman) aniq, ma'lumotli va tizimli maqola yozishda yordam bera oladi. Yozuv juda samarali (2-3 soat) va muallifning professional bilimlari juda cheklangan. Foydalanuvchi tajribasiga tayangan holda, ChatGPT va shunga o'xshash AI vositalarining ta'limga ta'siri haqida o'ylayman. Maqola o'quv maqsadlarini o'zgartirishni taklif qilish bilan yakunlanadi — o'quvchilar AI vositalaridan fan sohasidagi vazifalarni bajarishda foydalanishlari kerak va ta'lim umumiy ko'nikmalardan ko'ra ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilishi kerak. O'quv maqsadlariga erishish uchun tadqiqotchilar sun'iy intellekt bilan bog'liq o'quv vazifalarini loyihalashlari kerak, bu esa talabalarni real dunyo muammolarini hal qilishga jalb qiladi. ChatGPT shuningdek, talabalar baholash vazifalarini tashqariga topshirishi mumkinligi haqida xavotir uyg'otadi. Ushbu maqola shuni xulosa qiladiki, AI o'rnini bosa olmaydigan ijodkorlik va tanqidiy fikrlashga e'tibor qaratish uchun yangi baholash formatlari zarur.

Kalit so'zlar: ChatGPT, NLP, Ta'lim, OpenAI

Sun'iy intellektning (AI) rivojlanishi ta'limga xizmat qiluvchi mehnat bozorini sezilarli darajada o'zgartirmoqda, bu esa kelajak avlodlarga nimalarni o'rgatish va qanday o'rgatish bo'yicha xavotirlarni keltirib chiqarmoqda. Bunday xavotirlar ta'limning tez o'zgarayotgan jamiyatda kelajakdagi fuqarolarni asosiy ko'nikmalar va malakalar bilan ta'minlash zarurligini ta'kidlaydi. Ushbu masalani hal qilish maqsadida, AI qanchalik imkoniyatlarga ega ekanligini tushunish muhimdir. AI insonlarning oddiy ishlarini bajarayotgan holda vaqt va xarajatlarni tejashga yordam beradi. Bunday rivojlanish jamiyatning turli sohalarida, masalan, talabalar uy ishi baholashida namoyon bo'ladi. AI ning so'nggi rivojlanishlari, shuningdek, odatda malakali mutaxassislar tomonidan bajariladigan ijodiy ishlarni, masalan, akademik yozish, kod yozish va san'at kabi faoliyatlarni qisman yoki to'liq o'rnini bosish imkoniyatini ko'rsatdi.

AI ning ko'plab sohalarda o'zgarishlar keltirgan misol sifatida tabiiy tilni qayta ishlash (NLP) ko'rsatish mumkin. Ayniqsa, katta ma'lumotlar to'plamlarining mavjudligi bilan tadqiqotchilar chat-botlar va suhbatli AI tizimlarini, masalan, ChatGPT ni ishlab chiqdilar, bu inson so'rovlariga javob berish bo'yicha yangi yondashuvni taklif qilmoqda. ChatGPT imtihon uslubidagi savollarga javob bera oladi, uy vazifalarini bajaradi, akademik esse yozadi va avtomatik ravishda shartnomalar yaratadi. Ushbu murakkab vazifalarni bajarish nafaqat bilim, balki “ijodiy intellekt”ni ham talab etishini e'tirof etish muhim. ChatGPT kabi AI avtomatlashtirish va ijodkorlik sohalarida muhim hissa qo'shmoqda.

Ushbu tadqiqot ChatGPT ga, inson ishlarini amalga oshirish uchun qudratli vosita sifatida, qaratilgan. Men aniq ravishda ta'lim talabalariga nimalarni taklif etishi va talabalarning ehtiyojlarini qondirish uchun ta'limda qanday o'zgarishlar zarurligini savolga olaman. Stokel-Walker [7] ning fikriga

ko'ra, ChatGPT “o'yin o'zgartiruvchi” sifatida, esse yozish kabi ayrim an'anaviy topshiriqlar va baholashlarni tugatish imkoniyatiga ega. Potensial ta'sirlar kutilganidan ham kattaroq bo'lishi mumkin. Ushbu xavotirlarni hal qilish uchun, ChatGPT ning imkoniyatlari va muammolarini tushunishimiz va talabalar kelajakda muvaffaqiyat qozonishlari uchun qanday ko'nikmalar zarurligini aniqlashimiz kerak. Ushbu tadqiqot ChatGPT ga qaratilgan, chunki u hozirgi kunda eng aqlli mashinalardan birini ifodalaydi. ChatGPT ko'rsatgan intellektni o'rganish, AI ning joriy holatini va ta'limga bo'lgan potentsial ta'sirlarini tushunishga yordam beradi. Men ChatGPT ni maqola tayyorlash uchun sinovdan o'tkazaman, bu esa professionallar tomonidan bajariladigan yuqori intellektual ishdur, shuning uchun ChatGPT ning yozishdagi aniqligi, tartibi, oqimi va fikrlashini tushunishim mumkin. Yozilgan maqola “Ta'lim uchun Sun'iy Intellekt” deb nomlanadi (qarang, Qo'shimcha A), muallif muhokama qilayotgan sohada. Barcha matnlar to'g'ridan-to'g'ri ChatGPT tomonidan yaratilgan, men faqat sarlavhalar qo'shdim va ularni mantiqiy tarzda biroz tashkil qildim. ChatGPT ning kuchini his qilish orqali, muallif ta'limga bo'lgan ta'sirlarni izohlay olish imkoniga ega. Quyida avvalo ChatGPT ni tanishtiraman va keyin ChatGPT ning sinovdan o'tkazish jarayonlari va natijalarini bayon etaman. So'ngra, ta'lim uchun ta'sirlarni taqdim etaman.

ChatGPT — bu OpenAI tomonidan ishlab chiqilgan GPT-3 til modeliga asoslangan umumiy maqsadli suhbat chat-boti. U berilgan so'rov yoki suhbatga asoslangan holda inson kabi matnlar yaratish uchun mo'ljallangan va keng ko'lamli mavzularda tabiiy, ochiq muloqot qilish imkoniyatiga ega. Avvalgi til modellardan farqli o'laroq, ChatGPT inson fikridan olingan kuchaytirilgan o'rganish usuli bilan suhbat tarzida o'qitilgan. Insonlar mashina javoblarining sifatini baholash orqali (ya'ni, mukofotlar berish) modelni delikatlik bilan sozlash uchun Proximal Policy Optimization usulidan foydalanishadi. Yangi rivojlanish yondashuvi natijasida, ChatGPT qo'shimcha savollarga javob berish, xatolarni tan olish, noto'g'ri shartlarni chaqirish va nosog'lom so'rovlarni

rad etish imkoniyatiga ega. Meta ning til vositasi yoki RoBERTa deb ataladigan boshqa AI til modellari bilan solishtirganda, ChatGPT “ko'proq ijodiy” javoblarni taklif etadi. Ushbu tadqiqot, ChatGPT ning ta'lim sohasidagi o'zgarishlarini yaxshiroq tushunish maqsadida, uning ijodkorligini aniqlashni maqsad qilmoqda. Ushbu maqsadga yetishish uchun, men ChatGPT ni ta'lim sohasida — Sun'iy Intellekt uchun tayyorgarlik ko'rish uchun maqola yozish uchun ishlatdim.

Xulosa: Sinov jarayonida, men tadqiqotni ochib berish uchun ChatGPT taklif qilgan chegaralarni kuzatdim. Savollar kiritish, sarlavhalar qo'shish va mazmunni ko'rib chiqish va tashkil etish jarayonlari jami 2-3 soat davom etdi. Ushbu ishda inson intellekti juda kam talab qilindi. Yozuv to'rtta xususiyatni namoyish etdi: mantiqiy, (qisman) aniq, ma'lumotli va tizimli. Har bir so'rovga berilgan javoblar muhim ma'lumotlarni o'z ichiga oldi va paragraflar orasida yaxshi o'zaro bog'lanish bor edi. Men mavzuni o'zgartirish bilan birga, lekin bir xil jihatlar haqida so'raganimda, javoblar bir xil usulda formatlangan edi. Masalan, men moslashuvchan ta'lim va shaxsiylashtirilgan tavsiyalar uchun foydalanish holatlari haqida so'radim. ChatGPT avval mavzuni tanishtirib, so'ng mavzuga oid qisqacha tarix, imkoniyatlar va cheklovlar haqidagi ba'zi dalillarni keltirib, oxirida mavzuni qisqacha jamlaydi. Men so'zlarni biroz o'zgartirdim va ChatGPT bir xil natijalarni qaytardi, bu esa ChatGPT ning turli so'zlashuvlarga mos keluvchi so'rovlarga javob bera olish qobiliyatini ko'rsatmoqda.

Ushbu jarayonda ChatGPT maqolalarning tarkibiy qismlarini tashkil etish va yozishga qobiliyatini namoyish etdi. Bunday qiziqarli va qobiliyatli NLP vositasi bilan, shuningdek, shunga o'xshash imkoniyatlarga ega boshqa vositalar bilan, o'qituvchilar ta'lim maqsadlari, o'quv vazifalari va baholashlarni kelajakdagi fuqarolarni yaxshiroq tayyorlash uchun moslashtirish ustida o'ylashlari kerak. Ta'lim maqsadlarining yagona taksonomiyasi bo'yicha umumiy fikr yo'q bo'lsa-da, talabalarga real hayot muammolarini hal qilish

uchun kognitiv, ijtimoiy va hissiy ko'nikmalar, shuningdek, predmetga oid bilimlarni berish zarurligini bilish keng tarqalgan. Ushbu ko'nikmalar bilan inson muayyan vazifalarni professional tarzda bajara oladi. Ushbu piloting tadqiqotida kompyuterlar ma'lumotlarni qanchalik samarali qayta ishlayotganini kuzatdim. AI ning yozish darajasi odatiy talabalarnikidan ancha yuqori. AI tomonidan yozilgan matn professional ko'rinadi, mazmun esa mantiqiy va (nisbatda) aniq. Insonlar bilan solishtirganda, AI kerakli ma'lumotlarni samarali topadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zhai, X. (2021). Practices and theories: How can machine learning assist in innovative assessment practices in science education. *Journal of Science Education and Technology*, 30(2), 1-11.
2. OECD. (2021). *AI and the Future of Skills* (Eds.). *Book AI and the Future of Skills*.
3. Zhai, X., Haudek, K.C., Shi, L., Nehm, R., & Urban-Lurain, M. (2020). From substitution to redefinition: A framework of machine learning based science assessment. *Journal of Research in Science Teaching*, 57(9), 1430-1459.
4. Li, Y., Choi, D., Chung, J., Kushman, N., Schrittwieser, J., Leblond, R., Eccles, T., Keeling, J., Gimeno, F., & Dal Lago, A. (2022). Competition level code generation with AlphaCode. *Science*, 378(6624), 1092-1097.
5. Lock, S. (2022). What is AI chatbot phenomenon ChatGPT and could it replace humans? In *Book What is AI chatbot phenomenon ChatGPT and could it replace humans?* (Eds.).
6. OpenAI. (n.d.). ChatGPT. Retrieved from <https://openai.com/blog/chatgpt/>.
7. Stokel-Walker, C. (2022). AI bot ChatGPT writes smart essays—should academics worry? *Nature*.

8. cloudHQ. (2022). Optimizing Language Models for Dialogue. Retrieved from <https://blog.cloudhq.net/openais-chatgpt-optimizing-language-models-for-dialogue/>.

9. CNBC. (2022). ChatGPT is a new AI chatbot that can answer questions and write essays. Retrieved from <https://www.cnbc.com/2022/12/13/chatgpt-is-a-new-ai-chatbot-that-can-answer-questions-and-write-essays.html>.